

„SLOVACICA” ÎN BIBLIOTECI IEȘENE (1687-1800)¹

OLIMPIA MITRIC
Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

”Slovacica” in the Libraries of Jassy (1687-1800)

ABSTRACT

”Mihai Eminescu” University Central Library of Jassy, Romanian Academy Library – Jassy Branch and ”Gheorghe Asachi” County Library of Jassy possess the richest Romanian and European old book collections in Moldavia. We have identified 72 titles in 81 volumes written in Latin (the majority of them), German and Hungarian languages in various fields of interest which had been printed between 1687-1800 in ancient printing facilities of Bratislava, Košice, Levoča and Trnava. The oldest copy of 1687 was printed in Levoča in the printing-house of Breveriana (Typis Samuelis Brewer) dynasty, whereas the rest of the volumes (i.e. 43 titles) originate from the workshops of Trnava.

The ex-libris, marginal inscriptions, which are part of the majority of the books contribute to the reconstitution of the former circulation. They became part of these libraries based on procurements (especially from the second hand bookshops of Jassy, Bucharest, Cluj or Brașov), donations (*Constantin Hurmuzachi Donation, Gorceakov-Sturdza Principessa Donation, B. Petriceicu-Hasdeu Donation*) or on holdings transfer or libraries (*The Minorit College of Moldavia, The Library of Mihaileana Academy* which was founded by Prince Mihail Sturdza in 1835). Antonio de Guevara, *Epistolae...*, Posonii, 1744; *Lacon politicus ... Francisci Alberti Pelzhofer ...*, Posonii, 1746; *Officium Rakoczianum...*, Tyrnaviae, 1769; *Caii Crispi Sallustii opera omnia auditoribus oblata ...* In Conventu Eperiensiensi ad S. Josephum, Anno 1753 ... publice propugnarent RRFF.F. Florianus Primavesy & F. Maternus Oszvald ... Assistente P.F. Jacobo Waxmanski ... Cassoviae, typis Academ. Soc. Jesu, is one of the rare editions according to the accessed catalogues.

Cuvinte-cheie: carte veche, Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” din Iași, Biblioteca Academiei Române – Filiala Iași, Biblioteca Județeană „Gheorghe Asachi” Iași, centre tipografice vechi din Bratislava, Košice, Levoča, Trnava

Key words: old book; ”Mihai Eminescu” University Central Library of Jassy; Romanian Academy Library – Jassy Branch, ”Gheorghe Asachi” County Library of Jassy; old printing facilities of Bratislava, Košice, Levoča, Trnava

Cărțile vechi tipărite în centre culturale de pe teritoriul de astăzi al Slovaciei se păstrează în Colecțiile Speciale a trei biblioteci din Iași, reprezentative pentru zona Moldovei prin importanța valorilor bibliofile pe care

¹ Acest articol a fost conceput special pentru volumul publicat în onoarea profesoarei Eva Mârza, pentru a fi mai aproape de preocupările de suflet ale Domniei Sale. Din păcate, nu a putut fi predat editorilor în timp util. Am găsit potrivit să valorificăm materialul și în acest mod, ca un omagiu adus distinsei profesoare pentru întreaga activitate bogată închinată cărții vechi.

le conservă: Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu”², Biblioteca Academiei Române – Filiala Iași³ și Biblioteca Județeană „Gheorghe Asachi” Iași⁴. Din domenii variate (jurisprudență, istorie, teologie, filosofie, literatură), originale sau traduceri, cărțile reflectă direcțiile fundamentale ale culturii europene în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea; sunt imprimate în perioada 1687-1800, în vechi centre tipografice din Bratislava, Košice, Levoča și Trnava⁵, în limbile latină (majoritatea), germană și maghiară. Prezența lor se datorează eforturilor permanente ale bibliotecilor de a-și spori intrările de carte străină și rară, din toate colțurile Europei, cu deosebire a exemplarelor cu însemnări și ex-librisuri, a celor ce pot servi drept surse informaționale despre istoria Țărilor Române, în contextul istoriei europene, despre popoarele vecine sau marile puteri politice ale vremii. În primul rând, ceea ce dă un caracter specific acestor titluri de cărți este faptul că majoritatea au fost imprimate pentru a putea fi folosite ca obiecte de studiu, cu deosebire a studiului academic, explicabil prin caracterul centrelor tipografice, patronate de iezuiți, care au pus accent pe învățământ. De aceea, și autorii prezenți sunt în mare parte membri ai Ordinului iezuit, profesori care au funcționat chiar în universitățile de aici, strâns legate de activitatea officinelor tipografice. Un loc important ocupă operele reeditate ale unor autori de notorietate europeană, precum scriitorul catolic spaniol Antonio de Guevara, marele erudit și bizantinolog francez Charles du Fresne (Du Cange), teologul francez Jean Cabassut, clericul iezuit italian Nicolaus Avancinus,

² Continuatoarea unor biblioteci ctitorite de domnitori, anume a Bibliotecii Academiei Vasiliene (înființată de Vasile Lupu, în anul 1642) și a Bibliotecii Academiei Mihăilene (fondată de Mihail Sturdza, în anul 1835), astăzi Biblioteca Centrală Universitară (în continuare: B.C.U.) păstrează cele mai bogate colecții de carte veche și rară din Moldova, peste 100.000 de documente, constituite cu predilecție prin donații și achiziții (Popescu, Papuc, Tătărucă 1989, p. 5-36). Cele 50 de titluri *Slovacica* (în 54 de exemplare) sunt descrise în Cataloagele semnate de Bodinger 1975, 1981.

³ În anul 1977 se constituie oficial Colecțiile Speciale la Biblioteca Filialei din Iași a Academiei Române (în continuare B.A.R.) prin donațiile membrilor Academiei, altor personalități ale lumii științifice ieșene și naționale. Câteva instituții (Biblioteca Academiei Române, Mitropolia Moldovei și Bucovinei, Mitropolia Ardealului, Serviciul Județean Iași al Arhivelor Naționale) au donat din fondurile lor de dublete, iar alte achiziții importante s-au făcut din anticariatele din Iași, București și Cluj-Napoca sau de la deținători particulari din țară (Ignat, Brauștein, Mihuleac 2006, p. 69-78). Toate cele 13 titluri (în 14 exemplare) au fost identificate și cercetate de visu; ne-au fost puse la dispoziție de către domnul dr. Valică Mihuleac, șeful Departamentului, căruia îi mulțumim și aici pentru deosebita înțelegere.

⁴ Biblioteca Județeană (în continuare B.J.) a fost înființată în anul 1920, ca Bibliotecă a municipalității, pe lângă Primăria Iași, prin donațiile unor cunoscuți ctitori de cultură (Gheorghe Ghibănescu, Orest Tafrali, N.A. Bogdan, N. Iorga) și devine instituție de sine stătătoare în 1935. În anul 2000 s-a înființat Secția de Artă și Colecții speciale „George Pascu” care tezurizează cărți tipărite în cunoscute centre tipografice românești și europene în veacurile al XV-lea – al XVIII-lea. Colecțiile s-au îmbogățit prin donații, transfer de biblioteci vechi și achiziții. (Ciubotaru 2020, p. 106-110). Cele 10 titluri (în 12 exemplare) sunt descrise în Catalogul semnat de Kara 1982.

⁵ O prezentare a activității acestor centre tipografice, la Mârza 1976, Mârza 1981 și Mârza 2021.

prelații catolici francezi Pierre Le Lorrain De Vallemont și J. Bénigne Bossuet ș.a. Desigur, din rândul reeditărilor, mai trebuie menționate edițiile unor scriitori clasici latini, îndeosebi exegezele asupra operei lor. Ex-librisurile, însemnările prezente pe majoritatea cărților contribuie la reconstituirea parțială a circulației anterioare. Au ajuns aici prin achiziții (în mod deosebit din anticariate ieșene, bucureștene, clujene sau brașovene), prin donațiile unor instituții (Biblioteca Academiei Române), ale unor cunoscuți colecționari (B. Petriceicu-Hasdeu, Constantin Hurmuzachi, principesa Gorceakov-Sturdza), prin transfer de fonduri (Fondul Colegiului Minorităților din Moldova) sau biblioteci (Biblioteca Academiei Mihăilene, înființată de domnitorul Mihail Sturdza, în anul 1835). Volumele din anticariate provin, la rândul lor, din biblioteci particulare, din bibliotecile unor ordine monahale, școli confesionale, ale altor instituții din Transilvania sau Ungaria.

În continuare, pe centre tipografice, prezentăm câteva dintre caracteristicile bibliofile particulare și valoarea documentară a volumelor, pe baza descrierii lor în cataloagele menționate, cu excepția celor de la Biblioteca academică ieșeană, pe care le-am cercetat de visu.

Cel mai vechi exemplar, din 1687, reprezintă domeniul juridic (*Cynosura Jurisperitorum...*), în două volume colligatum (vol. I și III), și provine din Levoča (Leutschoviae), din tipografia dinastiei Breveriana (Typis Samuelis Brewer). Are o legătură din pergament și a făcut parte din biblioteca omului politic și scriitor maghiar Paul Ráday, potrivit ex-librisului autograf de pe foaia de titlu: *Ex libris Pauli Ráday*⁶ (Fig. 1).

Cele mai multe tipărituri (43 titluri în 48 de exemplare) își au originea la Trnava (Tyrnaviae), tipografia academică iezuită cu cea mai intensă activitate, unele fiind în mai multe exemplare sau ediții. Cronologic vorbind, cea mai veche carte, un *Catechismus Romanus ...*,⁷ este din anul 1728 și a fost imprimat în oficina Societății Academice Iezuite (*typis et sumptibus Academiae Soc. Jesu Typographiae*)⁸, iar cea mai recentă, din 1783, *Paradigmata orationis solutae* a dr. în Filozofie (la aceeași Universitate) și preot Andrea S. Zachar (1733-1805), *typis Regiae Universitatis Budensis*⁹. Dintre volumele de istorie, inclusiv de istoria Bisericii, îl menționăm pe cel al profesorului Academiei Societății Iezuite, dr. în științe umaniste și teologie, László Turóczi (1682-1765), *Ungaria*

⁶ Bodinger 1975, nr. 638, p. 289-290, cota CR I- 151. Pe fila de gardă, însemnări manuscrise cu caracter juridic în limba latină. Achiziționat dintr-un anticariat bucureștean.

⁷ Bodinger 1981, nr. 303, p. 118. Fiind într-o stare de conservare precară, nu s-a putut identifica în Cataloage.

⁸ În timp, apare înscrisă pe foi de titlu și sub alte variante: *Typis Academicis Societatis Jesu; Alma Archi-Episcopali Societatis Jesu Universitate Tyrnaviensi; Typis Academicis; Typis Collegii Academici Societatis Jesu; Typis Tyrnaviensibus; Typis Regiae Universitatis; Typis Regiae Universitatis Budensis*, după mutarea tipografiei și a Universității, la 6 martie 1777, la Buda.

⁹ Bodinger 1981, nr. 1969, p. 750, cota CR – II- 485. A fost achiziționată din anticariat.

suis cum regionibus, din anul 1729, cu legătura artistică din piele, șnitul aurit și ex-libris autograf¹⁰; lucrarea prelaților catolici francezi Pierre Le Lorrain De Vallemont (1649-1721) și J. Bénigne Bossuet (1627-1704), *Historiam Veteris Testamenti*, de referință în drumul parcurs de hermeneutica biblică, ediția din 1732, cu noua legătură executată într-un cunoscut atelier arădean, conform etichetei¹¹ (**Fig. 2**); *Historia regni Hungariae* de istoricul slovac Franciscus Kazy (1695-1759), de asemenea doctor în științe umaniste și teologie și profesor al Societății Iezuite, este prezentă în două ediții, prima (numai primul tom), din anul 1737 (cu o frumoasă însemnare dedicatorie, ce cuprinde o parte din istoria cărții, a dr. Grigore Tabacaru¹², și însemnări de proprietate importante pentru circulația exemplarului în Șumuleu Ciuc și Cluj, în 1738)¹³ (**Fig. 3**), și cea din anii 1739-1740 (în două volume)¹⁴; lucrările erudite ale iezuitului Franciscus Borgia Kéri (1702-1768): *Historiae byzantinae*, monumentalul corpus din anul 1743¹⁵ și *Imperatores Orientis compendio* din anul 1744, o ediție de lux (retipărirea celei din 1743, foarte puțin completată; pe versoul foii de titlu se arată că a fost prezentată sub formă de prelegeri la Universitatea iezuită din Cluj) în trei exemplare legate în piele, cu ornamente pe cotor, în proprietatea celor trei biblioteci; exemplarul B.C.U. este din donația savantului B. Petriceicu-Hasdeu, din perioada directoratului său¹⁶ (**Fig. 4**). Istoricul iezuit maghiar Georgius Pray (1723-1801) este prezent cu volumul *Supplementum ad Annales veteres Hunnorum, Avarum et Hungarorum congestis*, legat în piele cu cotor ornat, imprimat în anul 1764¹⁷; în continuare, mai semnalăm lucrarea fundamentală a juristului austriac cu preocupări bibliografice (a fost și bibliotecarul Bibliotecii Imperiale din Viena), Johann Georg von Schwandner, *Scriptores rerum*

¹⁰ Bodinger 1981, nr. 366, p. 144, cota CR VI – 363. Pe forzaț: *Ex-libris Pauli Schwartz*; achiziționat dintr-un anticariat din București.

¹¹ B.A.R., cota SV I-1. Pe forzaț anterior, eticheta atelierului de legătorie: *I. Kerpel. Librărie și Papetărie. Konyv-es Papirüzlet – Arad*. Kerpel Izsó „mai avea în 1897 un anticariat și o papetărie”, conform documentelor de arhivă, vezi Bibarț, Czibula, Demșa 2006, p. 46. Vezi <https://digital.bibliotecaarad.ro/files/original/de203e40c94ab048b80abd78d31b14ddfb56e00c.pdf> (accesat la 29.11.2023).

¹² Dr. Grigore Tabacaru (1883-1939) a fost un cunoscut pedagog, psiholog, publicist, autor de manuale școlare și ctitor de reviste. Astăzi, mai multe instituții școlare din Bacău îi poartă numele. Vezi https://ro.wikipedia.org/wiki/Grigore_Tabacaru (accesat la 29.11.2023).

¹³ Bodinger 1981, nr. 516, p. 199-200, cota CR V – 293. Pe foaia de titlu, însemnarea: *Bibliotecii ieșene; donată de Dr. Gr. Tabacaru, adusă de pe isoarele Târnavelor, unde am ajuns în toamna anului 1916, întru îndeplinirea idealului național; Inscriptus Bibliotheca Collegii Claudiopolitani Societatis Jesu, 1738*; ștampilă: *A. Csiksomlyói rom. kath. Főgymnasium tanári könyvtára*.

¹⁴ Kara 1982, nr. 163, p. 30, cota V-170. Pe foaia de gardă, semnătura: *Stephani Csaki*.

¹⁵ Bodinger 1981, nr. 638, p. 247-248, cota CR I-1008, vol. 2,4,5 legate într-un volum. Pe foaia de titlu: ex-libris ștampilă *Török Bela* și semnătura *Török Gábor 1823*.

¹⁶ Bodinger 1981, nr. 653, p. 255, cota CR VI-193. Provine din Donația B.P. Hasdeu; Kara 1982, nr. 164, p. 30, cota V-74; B.A.R., cota SV IV-4, achiziționat dintr-un anticariat ieșean.

¹⁷ Bodinger 1981, nr. 1183, p. 457, cota CR II-262. Pe forzaț anterior: *Ex Palgoryani* [?].

hungaricarum veteres ac genuini, pars prima, din anul 1765, cu prefața scrisă de un mare istoric al Ungariei, slovacul Mathias Bel¹⁸; volumul învățatului iezuit István Katona (1732-1811), *Synopsis chronologica historiarum*, prima parte, din anul 1771¹⁹; lucrarea teologului Nicolaus Schmitth, *Imperatores Ottomanici a capta Constantinopoli*, în două volume, din anii 1760-1761, cu ex-libris²⁰. Din bogata literatură juridică sunt catalogate lucrările semnate de profesorul de drept (specializat în dreptul canonic și civil) Joannes Szegedi (1699-1770), *Rubricae sive synopses Titulorum, Capitum et Articulorum Universi Juris Ungarici*, trei părți într-un volum, din 1734²¹, precum și *Tripartitum Juris Hungarici*, ediția din 1767, îmbogățită prin însemnări de proprietate²²; o nouă ediție, din 1751, în două volume, din opera cu largă circulație a lui Stephanus Werbőczy (1470?-1541), *Corpus Juris Hungarici*, cu un ex-libris etichetă²³; *Jurisprudentia practica*, liber primus, din 1766, a profesorului de drept István Huszty²⁴. Din domeniul literaturii teologice și filozofice, am ales teza de examen *Ungaria Suis cum regibus compendio data*, susținută de studentul Franciscus Barkoczi de Szalla, *In Alma Archi Episcopali Societatis Jesu Universitate Tyrnaviensi Theses Universae Philosophiae ex praelectionibus R.P. Emerici Tolvay a Societate Jesu*, în anul 1729, exemplar cu ex-librisuri importante²⁵; opera reprezentativă a teologului francez Joannes Cabassut (1604-1685), *Notitia Conciliorum Sanctae Ecclesiae*, în două ediții, din 1750, cu ex-libris²⁶, și din 1764²⁷; volumul învățatului iezuit, doctor în filozofie și teologie, profesor la Viena și Trnava, Martin Szentiváni (1633-1705), *Oeconomia philosophica*,

¹⁸ Kara 1982, nr. 308, p. 48, cota II- 2333.

¹⁹ Bodinger 1981, nr. 1433, p. 550, cota CR III – 498; achiziționat din anticariat.

²⁰ Bodinger 1981, nr. 1059, p. 410, cota CR V-95. Pe foaia de titlu: *P. Eugenii Versey O.S.P.F.E.*

²¹ B.A.R. SV I-28.

²² Bodinger 1981, nr. 1284, p. 494, cota CR I-789. Pe forța: *Inscrit dans la Bibliothèque de Jean Kramer, 1782, Ex-libris Joannis Andruk in Seminario Unghvariensi Studiorum Praefecti. A(nn)o 1831*, *Commentarius Praefecti A[nn]o 1831*; pe p.1, însemnarea: *Gregoriu Dragosin preotu gr. cat. in Ss. [?] Margita 1898*.

²³ Bodinger 1981, nr. 820, p. 321, cota CR VI-451. Pe coperta 2 (vol. 2), un ex-libris etichetă cu blazon și textul: *D. Joannes Hlavacs, E.C.L.R. Consiliarius*.

²⁴ Bodinger 1981, nr. 1237, p. 477, cota CR IV-215. Pe f. 1: 1774; semnătura *Francisci Sombori*. Achiziționat din anticariat.

²⁵ Kara 1982, nr. 18, p. 11, cota V-95. Pe prima copertă, supralibros: *Gallovich Vincze Könyvtáraból*; foaia de titlu, manuscris: *Ex Museo Hungarice*; pe coperta 2: *A szatmárnémeti Kir. Kath. Főgimnasium Könyvtáraból*. În B.J. se mai află inventariat un dublet, cota V-327.

²⁶ Bodinger 1981, nr. 789, p. 308-309, cota CR I-1113. Pe f. 1^r, ex-libris: *Hippolyti Szegedy Ord. S. Basilii M. Presbyteri*; în interiorul copertilor și pe foaia de gardă, consemnări de lectură în limba latină. Exemplar achiziționat din anticariat.

²⁷ Bodinger 1981, nr. 1159, p. 448, cota I-10.549. Provine din Fondul Colegiului minorităților din Moldova.

ediția din 1754²⁸; lucrarea clericului iezuit italian Nicolaus Avancinus (1612-1686), *Vita et doctrina Jesu Christi*, ediția din 1764, cu ex-libris²⁹; cartea preotului iezuit Joannes Baptista Molnár *Concionum pro dominicis annus unus*, din anul 1766³⁰; *Officium Rakoczianum*, din 1769, cu ex-librisuri, s-ar părea o ediție mai rară³¹ (**Fig. 5**); de la teologul Anton (Antal) Ganoczi (1728-1790), consemnăm volumul *Prudentia humana seu ars*, din 1772, colligatum cu altă ediție a lucrării, în limba maghiară, *Emberi okossag avagy mesterseg*, din 1781³² (**Fig. 6**). Dintre manuale, amintim edițiile prime semnate de filozoful și fizicianul slovac, profesor la Universitatea din Trnava, Andreas Jaszlinszky (1715-1783): *Institutiones physicae*, ed. 1756 (singura știință exactă prezentă), *pars prima seu physica generalis*³³ și „*pars altera seu physica particularis*”, cu însemn de proprietate, din 1814³⁴, *Institutiones logicae*, din 1755, colligatum cu *Institutiones metaphysicae*, din 1756, cu un ex-libris șampilă³⁵ (**Fig. 7**); un [*Tratat de geografie generală*], din 1745, semnat de Michael Fodor, cu însemnare din 1799³⁶. Alte volume cu mențiuni de apartenență (unele provin din Fondul Colegiului Minorităților din Moldova) reprezintă domeniul operelor literare folosite și în scop didactic; include scriitorii clasici antici și moderni, îndreptare pentru scrierea și înțelegerea poeziei, precum: clericul poet maghiar, din ordinul piariștilor, Constantinus Halápi (1698-1752), cu *Myrias versuum sine Ellipsi & Synaloepha editorum*, din 1735 (potrivit ex-librisului, în 1751, aparținea Conventului Sf. Francisc Minor din Prešov)³⁷, și *Epistolae selectae* a Sf. Hieronym, din 1762, trei părți într-un volum, cu ex-libris³⁸; *Gradus ad*

²⁸ B.A.R., cota SV I-45.

²⁹ Bodinger 1981, nr. 1153, p. 446, cota CR I-1112. Pe f. 2v., semnătura: *Hippolyti Szegedy*. Achiziționat din anticariat.

³⁰ Bodinger 1981, nr. 1245, p. 480, cota II-19.009, achiziționată din anticariat.

³¹ Bodinger 1981, nr. 1363, p. 525, cota CR I-1968. Pe forța: *1824 die 28 8-bris lucem conspeli Ioannes Handler*; f. 1: *In usum Claudi C. ... [?]*; f. 2^v: *Stephani Handler*. Achiziționat din anticariat.

³² B.A.R., cota SV I-101. Este achiziționat de la un anticariat din Cluj-Napoca. Din păcate, ex-librisurile de pe foaia de titlu al celui de-al doilea colligat au fost amendate violent cu cerneală albastră.

³³ Kara 1982, nr. 157, p. 29. Cota II-3268.

³⁴ Bodinger 1981, nr. 931, p. 363, cota CR II-861. Pe foaia de titlu, semnătura: *Antonii Kovacs, Anno 1814*; consemnări de lectură de aceeași mână, în limba latină. Achiziționat din anticariat.

³⁵ B.A.R., cota SV II-19. Pe forța anterior, o șampilă ex-libris monogram *Dr D*, surmontată de o coroană; se reia pe prima foaie de titlu^v, în forma *P.D. 142*; achiziționat de la Anticariat nr. 1.

³⁶ Bodinger 1981, nr. 672, p. 263, cota CR I-1309. Pe coperta 2, *Josephi Ráts 1799 ...*. Fiind într-o stare de conservare precară, fără foaie de titlu, nu s-a putut reconstitui titlul.

³⁷ Bodinger 1981, nr. 466, p. 185, cota CR I-335. Pe foaia de titlu, ex-libris manuscris: *Conventus Eperjesiensis ord. Minorum Conventualium 1751*, iar pe p. 434: *Inscriptus Cathalogo Conventuus Eperjesiensis Ord. Minorum S. Fran[cis]ci Conventualius, 1751*. Provine din Fondul Colegiului Minorităților din Moldova.

³⁸ Bodinger 1981, nr. 1104, p. 427, cota CR I-398. Pe forța anterior: *Usui Fr. Josephi M-ae Toppia M[inorita] C[onventua]lis Missi Ap[osto]lici in Moldavia 1843. A P-re Accardo accepti;*

Parnassum, un tezaur de sinonime, epitete, versuri și fraze în uzul poetic clasic, în două ediții, din 1747 (aflat în proprietatea unor studenți români)³⁹ și din 1771⁴⁰; un exemplar din *Universae phraseologiae Latinae Corpus* „asamblat” de teologul Fr. Wagner, ediția din 1775, ce a făcut parte din biblioteca cunoscutului profesor de origine greacă Dimitrie Govdelas (1780-1831)⁴¹, cum ne indică supralibrosul imprimat în foiță de aur⁴². Între volumele cu un statut special sunt cele primite drept premii, cu circulație în vechea Galiție: un studiu asupra discursurilor lui Cicero (*M. Tullii Ciceronis Orationes selectae, opera et studio Christophori Wahl ...*, 1775-1776, 3 volume în 3 seturi) prezintă, pe prima copertă, o etichetă cu textul *Bene Merenti*, iar pe forzaț, la toate volumele, însemnarea: *De Zotta Constantinus primo Praemio donatus, in 4a Grammaticis schola in Gymnasio Buczacensi*⁴³, Anno 1821; mai trebuie amintit un ex-libris sigiliu, pe foaia de titlu: *Biblioteca Academiei Mihăilene, 1835*. Cel de-al doilea set din această ediție (din Donația Constantin Hurmuzachi)⁴⁴ are, la fel, pe prima copertă, eticheta cu *Bene Merenti* și un supralibros: o stemă cu vulturul habsburgic și inițialele *F. I., 1827*⁴⁵. Mai amintim lucrarea de exegeză *P. Virgilii Maronis Opera, cum interpretatione et nonnullis notis P. Caroli Ruaei*, din 1735-1736, în două exemplare, cu ex-librisuri⁴⁶; Marcus Valerius Martialis

pe foaia de titlu: *Fr. Joseph. Ma Toppia M[inorita]. Conventuallis*. Provine din Fondul Colegiului Minorităților din Moldova.

³⁹ Bodinger 1981, nr. 721, p. 282-283, cota CR II-68.758. Coperta 2: *Ex libris T. Zaharia Thanase student 1872*; f. de titlu: *Atanasiu Atanasi studinte abecl.[?]1873*.

⁴⁰ Kara 1982, nr. 137, p. 26, cota I-3521.

⁴¹ Despre destinul impresionantei bibliotecii (cu majoritatea cărților din sec. al XVII-lea – al XIX-lea) a profesorului de la Academia Domnească din Iași (cu studii universitare, inclusiv doctoratul, la Pesta), care, pe fondul evenimentelor declanșate de mișcarea eteristă în Țările Române, și-a dus Biblioteca în Basarabia, vezi Danilov 2018, p. 205-223.

⁴² Bodinger 1981, nr. 1584, p. 607, cota CR III-543. Pe coperta anterioară, inițialele grecești imprimate în foiță de aur: *D.tu G.*

⁴³ Gimnaziul ordinului bazilian din Buczacz, oraș polonez până în 1939; astăzi, Buchach face parte din raionul Tarnopol din Ucraina.

⁴⁴ Juristul și omul politic Constantin D. Hurmuzachi (1811-1869) este fiul lui Doxachi Hurmuzachi, boierul patriot din Bucovina. După studiile de drept la Viena, se stabilește în Iași, din 1844, remarcându-se ca un mare jurist. „Donațiunea Const. Hurmuzachi” s-a impus prin valoarea și volumul său, constituind un moment de referință pentru îmbogățirea colecțiilor bibliotecii ieșene, vezi Popescu, Papuc, Tătăruță 1989, p. 26-36.

⁴⁵ Bodinger 1981, nr. 1549, p. 594-595, cotele CR II-1132; II-4148. În B.C.U. se mai păstrează un al treilea set (incomplet) din această ediție, ce provine din Fondul Colegiului Minorităților din Moldova. Cota: C-3992. De asemenea, tot aici, găsim ediția din 1754 a acestui titlu, în trei exemplare incomplete, cu ex-librisuri de neocolit; pe foaia de titlu (vol. 1): *Raphaelio Sterer* [?]; f. 1 (vol.1): *Ex-libris B. Knysch*; foaia de titlu (vol. 2): *Ex-libris D. Stojca Profesoris 1840* (Bodinger 1981, nr. 873, p. 341-342, cote CR I-7024; CR I-1058). Achiziție din anticariat.

⁴⁶ B.A.R., cota SV I-35 (din trei tomuri, achiziționat dintr-un anticariat; pe forzaț anterior, ex-libris autograf *Dr. Ioannes Șanta, profesor*); Kara 1982, nr. 346, p. 52, cota I-2438, exemplar din două volume. Pe foaia de gardă: *Ex libris Joseph ... 1758*.

„părintele epigramei istorice” cu *Epigrammatum libros XIV*, din anul 1757⁴⁷; din opera comentată a lui Ovidiu se păstrează două titluri: *Epistolae Heroidum*, din 1760, cu însemnări de proprietate⁴⁸, și *Elegiae Tristium libri V*, din 1769, cu sigiliul ex-libris al Bibliotecii Academiei Mihăilene din 1835⁴⁹; încheiem șirul reeditărilor cu cunoscuta scriere a lui Ambrosius Marlianus, *Theatrum politicum*, apreciată pentru ideile social-politice exprimate, ediția din anul 1772⁵⁰.

Din orașul Bratislava (Posonium Pressburg) bibliotecile ieșene conservă 23 de titluri în 25 de exemplare, din secolul al XVIII-lea (1715-1798), imprimate prin strădania tipografilor Johann Michael Landerer (editor și librar), Haened și Johann Paul Royer, Simon Petrus Weber, Carl Gottlob Lippert și György Alajos Belnay. În cazurile cu două sau chiar trei locuri de editare (Posonii et Cassovia; Pressburg, Pest und Kaschau; Posonyban es Pesten), conform uzanțelor, am luat în considerație prima localitate menționată. Predomină literatura juridică și istorică. Cele mai vechi cărți posoniene, *Articuli Diaetales Posonienses*, se păstrează în două exemplare, primul (articole din 1715, 1723, 1729, 1741, 1751) cu ex-libris⁵¹, iar al doilea, pe anii 1715, 1729, 1741, 1751, 1765⁵². Din creația episcopului și scriitorului catolic spaniol Antonio de Guevara (~1480-1545) se păstrează *Epistolae in quibus multa S. Scripturae loca explicantur*, din anul 1744, se pare, o ediție mai puțin cunoscută⁵³ (**Fig. 8**). Lucrarea lui Mathias Bodó, *Jurisprudencia criminalis*, prima ediție, din 1751, se află în două exemplare: primul⁵⁴ poartă pe foaia de titlu ex-librisul ștampilă al unui cunoscut colecționar de cărți vechi și rare din Cernăuțiul interbelic, medicul neurolog *Dr. med. Alexis Zaloziecki. Cernăuți, Str. Română, No. 18, Rumänien*⁵⁵ (**Fig. 9**), dar,

⁴⁷ Kara 1982, nr. 202, p. 34, cota I-2307. Pe f. de gardă, semnătura: „D. Schvimer”.

⁴⁸ Bodinger 1981, nr. 1052, p. 408, cota CR I-360. Achiziționat din anticariat, a aparținut, potrivit ex-librisurilor, familiei Kovats, de-a lungul a trei generații; pe coperta 2: „Donum Antonii Kovats Rhetoris olim 1798”; „nunc filii Iulii A. Kovats Boetae (?) 1828”; „nunc vero nepotis Julii A. Kovats syntaxistae 1860”; pe f. de titlu, semnătura: „Kovats Gyula é ... 1828”.

⁴⁹ Bodinger 1981, nr. 1364, p. 526, cota CR I-331. Pe p. 1: sigiliul Bibliotecii Academiei Mihăilene din 1835.

⁵⁰ Bodinger 1981, nr. 1471, p. 566, cota CR I-25097. Pe coperta 2, în cuprinsul unei însemnări lapidare, un titlu dintr-o posibilă bibliografie, manualul polihistorului luteran german Christoph August Heumann (1681-1764): „Heumanni, *Conspectus Reipublicae Litterariae*, [Hamburg, 1790], in Siro (?)”.

⁵¹ B.A.R., cota SV I-23. Pe f. de titlu, p. 3, ex-libris autograf „Francisci Pëscs, possessor”. Donație de la Biblioteca Academiei Române.

⁵² B.A.R., cota SV I-40. Este achiziționat din Anticariatul nr. 4.

⁵³ Bodinger 1981, nr. 650, p. 253, cota CR VI-168. Achiziție dintr-un anticariat bucureștean.

⁵⁴ Bodinger 1981, nr. 804, p. 315, cota CR V – 189.

⁵⁵ În obișnuitele ședințe lunare ale Institutului de Istorie și Limbă de pe lângă Universitatea din Cernăuți, achizițiile sale constituiau deseori subiectul unor comunicări, vezi „Glasul Bucovinei”, Anul XVI, nr. 4051, 3 mai 1933, p. 2. După Al Doilea Război Mondial, medicul Zaloziecki părăsește Cernăuțiul și se stabilește la București împreună cu familia. Aici, după moartea sa (în 1960), biblioteca a fost vândută unui anticariat; astfel, cărțile sale au putut ajunge în multe

înainte, cartea a aparținut unei cunoscute biblioteci mănăstirești vieneze, potrivit mărcii de proprietate tip etichetă, cu blazon și textul: *Ex Bibliotheca Venerab. Conventus Viennensis in Rossaugia Ord. Servorum B.M.V.* (**Fig. 10**); și al doilea exemplar conține mențiuni de apartenență⁵⁶ (**Fig. 11**). Dintre lucrările polihistorului luteran slovac Matthias Bel (1684-1749), semnalăm prezența edițiilor post mortem din *Compendium Hungariae geographicum* (1777)⁵⁷ și 1779⁵⁸, și *Compendiolum regnorum Slavoniae, Croatiae...*, de asemenea, din 1777⁵⁹ și 1779⁶⁰. Volumul lui Anthonius Bartalis (1749-1802?), *Ortus et occasus Imperii Romanorum in Dacia mediterranea* (cu primele mențiuni despre cultul lui Mithras în Dacia), provine din Donația principesei Maria Gorceakov-Sturdza⁶¹, dar înainte a fost în evidența altei biblioteci celebre, potrivit ex-librisului sigiliu de pe foaia de titlu: *Ex Bibl. Com. F. Széchényi*⁶². Din aceeași donație (și proveniență) mai face parte volumul semnat de nobilul maghiar János Bárdossy (1738-1819), *Moldavensis vel Szepiensis decimae indagatio est proxima Terrae Scepusiensis*, din 1802⁶³, cu informații documentar-istorice despre Comitatus Scepusiensis (Spiș). Cartea istoricului Károly Wagner (1732-1790), *Diplomatarium comitatus Sarosiensis*, din 1780⁶⁴, din aceeași donație, ne-a rezervat o binemeritată surpriză: ea provine, potrivit sigiliului ex-libris cu blazonul familiei, din *Bibliotheca Sceensis* (Biblioteca Scheiană), vechea bibliotecă a familiei Sturdza, care a aparținut vornicului Constantin (Costache)

bibliotecii bucureștene, dar și din țară, vezi Daniela Lupu, *Cărți cu ex-libris. Din cărțile lui Alexis Zaloziecki (?-1960)* (pentru detalii, a se vedea și informațiile din link-ul următor: <https://www.facebook.com/BibliotecaMuzeuluiMunicipiuluiBucuresti/posts/1730941660393977/>) (accesat la 28.11.2023).

⁵⁶ B.A.R., cota SV IV-16. Pe forșat anterior, ex-libris manuscris, sigiliu inelar în ceară roșie foarte bine păstrat: *Ioannis Stojanovits, I ...in ...*; pe foaia de titlu, ex-libris autograf: *Ex libris Iosephi Adama Mumich*.

⁵⁷ Bodinger 1981, nr. 1630, p. 623, cota CR II-160. Pe foaia de titlu, semnătura: *J. Wapp*.

⁵⁸ Bodinger 1981, nr. 1741, nr. 663, cota CR I-1157. Achiziționată din anticariat.

⁵⁹ Bodinger 1981, nr. 1629, p. 622.

⁶⁰ Bodinger 1981, nr. 1740, p. 663.

⁶¹ Este fiica domnitorului moldovean Mihail Sturdza și soția prințului Constantin A. Gorceakov, descendent al unei nobile familii rusești; a donat B.C.U. Iași 43 de titluri în 64 de volume, de mare importanță pentru istoria Țărilor Române; vezi Chihaiia 2017.

⁶² Bodinger 1981, nr. 2126, p. 809, cota CR II-1018. Alte ex-librisuri ștampilă, pe foaia de titlu: *Mázodlat A.M.N. Muzeum Könyvtarabol; Biblioteca Centrale din Jassi Romania*; p. 3: *Donația principesei Gortchacow Sturdza*.

⁶³ Cota CR IV-325. Pe foaia de titlu, ștampilele: *Biblioteca Centrale din Jassi Romania; Donația principesei Gortchacow Sturdza; Ex Bibl. Com. F. Széchenyi și Mázodlat A.N.M. Muzeum, Szech.omsz. Könyvtarabo*, apud Chihaiia 2017, nr. 25. Deși volumul este din anul 1802, l-am luat în considerație tocmai pentru ex-librisuri.

⁶⁴ Bodinger 1981, nr. 1834, p. 700, cota CR IV-363. Pe foaia de titlu, ștampilele: *Donația principesei Gortchacow Sturdza; Biblioteca Centrale din Jassi Romania*; foaia de titlu^v: *Bibliotheca Sceensis*.

Dimitrie Sturdza de la Scheia (după numele moșiei Scheia pe care o primește de la tatăl său), descendenții preluând numele Scheianul⁶⁵. Este prezentă și cunoscuta lucrare a umanistului transilvănean, medicul și naturalistul maghiar Samuel Kölesseri (1663-1732), *Auraria romano-dacica*, ediția a II-a, din 1780, elaborată probabil în Transilvania; ultimele 16 f. conțin descrierea Olteniei⁶⁶. Continuăm semnalarea publicațiilor posoniene cu lucrarea *Lacon politicus strictim doctrinam administrandae reipublicae*, ediția 1746, semnată de Fr. A. Pelzhofer (1643-1710)⁶⁷; două dintre *Disertațiile* publicate de canonicul și istoricul iezuit Georgius Pray (1723-1801), în anul 1774, legate împreună⁶⁸; volumul *Argonauticorum sive de vellere aureo libri XXIV*, din 1778, al scriitorului și matematicianului maghiar András Dugonics (1740-1818)⁶⁹; *Theologia naturalis*, din 1784, a profesorului de filosofie și greacă Stephan Szent György (1736-1799)⁷⁰; *Illyricum vetus et novum sive historia regnorum Dalmatiae...*, ediția 1796 (**Fig. 12**), opera ilustrului bizantinolog francez și „spirit universal al latinității medievale”⁷¹, Charles du Fresne (Du Cange) (1610-1688)⁷²; prețuita lucrare a genealogistului András Lehotzky, *Stemmatographia nobilium familiarum regni Hungariae* (din 1796, 1798), două părți într-un volum, a aparținut „iluministului slovac” Mihail Tertina⁷³, potrivit ex-librisului etichetă, de pe foaia de titlu^v: *Ex Bibliotheca Michaelis Tertina Eperiesinensis*⁷⁴ (**Fig. 13**); tratatul privind lexicul dreptului maghiar semnat de Alexandrus Kubinyi (1751-1799), *Enchiridion. Lexici juris incliti regni Hungariae*, ediția 1798⁷⁵.

⁶⁵ Alte exemple cu asemenea sigiliu ex-libris, la Manea 2014, p. 38 și passim, fig. 11.

⁶⁶ Bodinger 1981, nr. 1806, p. 689, cota CR II-204.

⁶⁷ Bodinger 1981, nr. 698, p. 274, cota CR III – 43.898. Este achiziționată dintr-un anticariat ieșean.

⁶⁸ Bodinger 1981, nr. 1535, p. 589, cota CR III-113. *Dissertatio historico-critica de Sancto Ladislas Hungariae rege și Dissertatio historico-critica de sanctis Salomone rege et Emerico duce Hungariae*.

⁶⁹ Bodinger 1981, nr. 1694, p. 647, cota CR II-126. Achiziționat din anticariat.

⁷⁰ B.A.R., cota SV I-59.

⁷¹ Chaunu 1986, p. 383.

⁷² Kara 1982, nr. 98, p. 22, cota V-87. Pe foaia de gardă semnătura: *Joannis Bollay*.

⁷³ Mărza 1989, p. 79-91.

⁷⁴ B.A.R., cota SV III-106. Alt ex-libris autograf, pe foaia gardă anterioară: *Ex libris Comitiss Eugenie Pongracz*.

⁷⁵ B.A.R., cota SV I-304. Din tipografiile posoniene mai există înregistrate în bibliotecile ieșene patru titluri anonime, de format mic, prezente în bibliografii și colecții: *Ordo iudiciarius pro omnibus tribunalibus*, editio secunda, Posonii & Cassoviae, 1786 (Bodinger 1981, p. 802-803, cota I-5639); *Benigna resolutio regia circa regulationem venationis in Regno Hungariae die 21 Augusti 1786 publicata Pressburg, Pest und Kaschau*, text bilingv latin și german (Bodinger 1981, p. 795-796, cota I-5639); *Neues Gesang und Gebetbuch*, Pressburg, 1788 (Kara 1982, nr. 233, p. 38); *Franczia országnak ...* traducerea în maghiară de către Antal Gubernath (1757-1814), Posonyban és Pesten, 1793 (Bodinger 1981, nr. 2461, p. 934, cota CR I-1026).

Din producția tipografică academică ieșuită din orașul Košice (Cassovia) sunt prezente 6 titluri imprimate în limba latină, în perioada 1723-1799, cu contribuția tipografului Joan Henricus Frauenheim; o singură lucrare, mai târzie (*Brevis notitia foundationis Theodori Koriathovits*), o istorie a mănăstirii baziliene de pe muntele Csernek, lângă Muncaci, scrisă de călugărul bazilian Basilovits János (1742-1821), a fost imprimată în tipografia „Ellingeriana”, în 6 părți legate în 2 tomuri, în anii 1799-1805⁷⁶. Mai semnalăm: *Epistolarum familiarium libri XVI*, colecția de epistole către prieteni compusă din 16 cărți a lui Marcus Tullius Cicero, „omul universal”, ediția din 1723, îmbogățită prin însemnările cu conținut didactic (referințe de natură bibliografică) ale unui „peregrin” și ex-librisurile unor posesori, pe întinderea a trei secole⁷⁷; trei teze de examen (toate cumpărate din anticariate) susținute de studenții Facultății de Filozofie și Teologie la Universitățile din Košice (*in Alma Episcopali Societatis Jesu Universitate Cassoviensi*) și Prešov (*In Conventu Eperiessiensi ad S. Josephum*): prima, pe marginea operei preotului iezuit spaniol Pedro de Ribadeneira (1527-1611) (*Vitae fundatorum religiosorum ordinum* (**Fig. 14**), trei volume⁷⁸, în anul 1748, la Košice, de către studentul Ladislaus Potoczky⁷⁹; a doua, pe baza operei istoricului latin Sallustius (*Caii Crispi Sallustii opera omnia auditoribus oblata*), la Prešov, de către studenții Florianus Primavesy și F. Maternus Oszvald, în 1753, cu ex-librisuri potrivit căroră, în anul 1757, era în proprietatea lui Fr. Emeric Pál, din cadrul Conventului Sf. Francisc Minor⁸⁰; volumul scriitorului și teologului catolic francez Pierre Annat (1638-1715), *De sacris ecclesiae conciliis liber*, a constituit subiectul din a treia teză, prezentată la Košice, în 1749⁸¹, de către David Ronkovics⁸². În sfârșit, volumul semnat de profesorul Joannes Baptista Prileszky (1709-1790), directorul tipografiei din Košice (în anii 1765-1772), *Acta et scripta SS. Cornelii Firmiliani Pontii &*

⁷⁶ Bodinger 1981, nr. 2744, cota CR III-107.

⁷⁷ Bodinger 1981, nr. 237, p. 91, cota CR I-958. Forțaț: *Martinus Molnar, Magni Monumenta Monarchiae. Martini menses, moram mvereri memor sum. Numinis auxilio pertingere ... valeque. Archeitus [?] meo peregrinus Paulus Egredy, anno 1746 dies ... ms. novembri*; mai jos: *Martini Keresztesi 1749*; forțaț^v: *Josephi Böszörmenyi 1825*; *Francisci Mayerhofer, Arad, 1939*; coperta 3: *Analysis, scholia epistolarum Jacobi, Petri Johannis Apostolis, Logica argumentativa in Johannem Piscatorem. Margitaj Peter ... conciones in Praxi et june ... possessore Paulo Egredy*. Exemplar achiziționat dintr-un anticariat bucureștean.

⁷⁸ Bodinger 1981, nr. 754, p. 294-295, cota CR I-1105. Achiziție dintr-un anticariat.

⁷⁹ Aflat pe lista de studenți ai Universității din Košice, la Mârza, Mârza 2023, p. 122.

⁸⁰ Bodinger 1981, nr. 863, p. 337-338, cota CR I-946. Exemplar marcat de ex-librisuri, Coperta 2: *Ex-libris Francisci Mayerhofer*; f. 7^v: *Ex-libris usualibus Fr. Emerici Pál, Ord. Minorum S. Francisci Conventualiu*; p. 348: *Ad usum Fr. Emerici Pál, Franciscani Conventualis 1757*. Achiziție dintr-un anticariat.

⁸¹ Bodinger 1981, nr. 757, p. 296, cota CR I-1106. Achiziție dintr-un anticariat.

⁸² La Mârza, Mârza 2023, p. 123, este prezent în lista cu studenți ai Studiilor Generale din Prešov, dar cu altă teză, susținută în 1745.

Victorini suo ordine digesta et annotationibus historico-theologicis illustrata, din 1765, cu ex-librisuri importante; a făcut parte (cu volumul descris anterior, nota 80) din aceeași bibliotecă din Arad, *Ex-libris Francisci Mayerhefer*, dar primul posesor, care l-a achiziționat în chiar anul tipăririi, a fost Biblioteca Reziđenței din Prešov⁸³.

La capătul acestui periplu bibliologic „Slovacica”, cu satisfacții nebănuite, câteva concluzii privind semnificația circulației acestor cărți. Pe baza însemnărilor și a ex-librisurilor (nu prea multe), i-am putut afla pe unii dintre foștii posesori ai volumelor, am putut reconstitui o parte din căile și mediile prin care au ajuns în cele trei biblioteci. Majoritatea au fost cumpărate de la anticariate și doar o mică parte provin din fondul vechi al bibliotecilor sau din donații diverse. Întâlnite de obicei pe forțaț, pe foile de gardă sau pe foaia de titlu, ex-librisurile, aceste mărci de proprietate, numite și „documente de bibliotecă”, sunt variate (din păcate, numai unele sunt datate), de la cele autografe, sigilii (chiar un sigiliu inelar în ceară roșie, foarte bine păstrat), la ștampile sau etichete; lor li se adaugă câteva supralibrosuri (notele 25, 42, 45). Între autorii lor pot fi remarcate nume ale vieții culturale și științifice, totodată, renumiți colecționari, precum Jean Kramer, în 1782 (nota 22, este singura mențiune de apartenență în limba franceză), Hippolyti Szegedy, din ordinul bazilian (notele 26, 29), prof. dr. Ioannes Șanta (nota 46), prof. D. Stoica, în 1840 (nota 45), enciclopedicul B. Petriceicu-Hasdeu (nota 16), juristul Constantin Hurmuzachi (nota 44), principesa Maria Gorceakov-Sturdza (notele 61-64), Michael Tertina (nota 74), prof. Dimitrie Govdelas (nota 42), scriitorul și omul politic Paul Ráday (nota 6), medicul Alexis Zaloziecki (nota 55), dr. Grigore Tabacaru (nota 13) ș.a. În acest stadiu al cercetării, nu putem oferi date suplimentare despre toți posesorii anteriori. Cele trei biblioteci ieșene încorporează și fragmente din colecțiile unor așezăminte ecleziastice, școlare sau culturale: Conventul Sf. Francisc Minor din Prešov, 1751 (nota 37), Reziđența din Prešov, 1765 (nota 83), Biblioteca Mănăstirii „Fericitei Fecioare” din Viena (nota 54), Gimnaziul Romano-Catolic din Șumuleu-Ciuc (nota 13), Biblioteca Colegiului Iezuit din Cluj (nota 13), Biblioteca Sceensis (nota 64), Biblioteca F. Széchényi (notele 62, 63), Biblioteca Academiei Mihăilene 1835 (notele 43, 49), Colegiul Minorităților din Moldova (notele 27, 37, 38, 45) ș. a. Din rândul altor posesori, îi menționăm pe studenții români care semnează, în anii 1872-1873, pe aceeași carte (nota 38) și pe *Gregoriu Dragosin, preotu gr.-cat. in Ss [?] Margita, 1898* (nota 22). Cum am mai menționat, majoritatea volumelor provine din achiziții, în special din anticariate, cu deosebire după apariția Legii

⁸³ Bodinger 1981, nr. 1197, p. 462, cota CR III-418. Pe forțaț anterior: *Liber bibliothecae Francisci domini Mayerhofer Aradini, Anno MCMXLII*; foaia de titlu: *Inscriptus Reside[n]tis Eperies 1765*. Achiziționat din anticariat.

Patrimoniului (1974), ce a contribuit la reconsiderarea ideii de carte veche și a permis alocarea de fonduri bibliotecilor pentru a-și spori colecțiile de carte veche și rară. De altfel, unele dintre cărțile achiziționate astfel o au notată pe forțașul copertii posterioare (*Legea 63/1974*), alături de mica șampilă a anticariatului. Ce este interesant, multe dintre cărțile cumpărate din anticariate provin din Transilvania, din biblioteci particulare (cele mai multe) sau din fondurile unor instituții sau biblioteci școlare confesionale (care s-au risipit odată cu secularizarea unor ordine călugărești și cu desființarea ulterioară a acestor școli), câteva trecând prin biblioteci importante din Slovacia sau Ungaria. Alte exemplare au ajuns prin vechea Galiție, prin Gimnaziul din Buczacz (nota 42) și Bucovina, prin intermediul unor mari bibliofili și colecționari din Cernăuți, precum juristul Constantin Hurmuzachi și medicul Alexis Zaloziecki. Dintre cele cu circulație în Moldova, amintim volumele cu originea în fonduri vechi, din Biblioteca Academiei Mihăilene și Biblioteca Sceensis, din donațiile enciclopedicului B. Petriceicu-Hasdeu, ale principesei Gorceakov-Sturdza sau din biblioteca profesorului Govdelas, cu observația că acestea au putut fi achiziționate chiar din centre culturale europene, unele indicate în ex-librisuri. Doar câteva titluri provin din cadrul comunității catolice din Moldova, cele din Fondul Colegiului Minorităților; și acestea putând urma calea mai directă, de pildă, prin filiera posesorului inițial, Conventul Sf. Francisc Minor din Prešov.

Prin intermediul acestor rânduri, redactate ocazional, am mai dorit să venim în întâmpinarea celor interesați să extindă aria cercetărilor privind prezența tipăriturilor „Slovacica” și în alte zone geografice, cu atât mai mult, cu cât cataloagele folosite au cunoscut o circulație restrânsă, iar până la digitalizarea cărților incluse în „Slovacica” va mai dura ceva vreme. În prezent, acest proces este într-o fază mai avansată la B.C.U. Deosebite mulțumiri le datorăm șefilor Departamentului de Colecții Speciale, Lăcrămioara Chihaiia de la B.C.U., Gabriela Maftai de la B.J., pentru realizarea reproducerilor, și, cu deosebire, domnului dr. Valică Mihuleac, care ne-a pus la dispoziție volumele deținute de Biblioteca academică ieșeană.

Cele câteva reproduceri reprezintă foile de titlu ale unor ediții considerate mai rare sau care provin din biblioteci importante, ex-librisuri relevante și unica etichetă a unui atelier de legătorie.

List of illustrations

- Fig. 1** – *Cynosura Jurisperitorum*, Leutschoviae, 1687, vol. I – title page
Fig. 2 – D. Vallemont and J.B. Bossuet, *Opusculum bipartitum Historiam Veteris Testamenti*, Tyrnaviae, 1732 – bookbinding label
Fig. 3 – Fr. Kazy, *Historia regni Ungariae*, Tyrnaviae, 1737 – title page
Fig. 4 – Kerus Fr. Borgia, *Imperatores orientis*, Tyrnaviae, 1744 – title page
Fig. 5 – *Officium Rakoczianum*, Tyrnaviae, 1769 – title page
Fig. 6 – Antal Ganoczi, *Emberi okossag avagy mesterseg*, Budán és Nagy-Szombatban, 1781 – title page
Fig. 7 – A. Jaszlinszky, *Institutiones logicae*, Tyrnaviae, 1755 – stamp ex-libris brought together
Fig. 8 – Antonio de Guevara, *Epistolae in quibus multa S. Scripturae loca explicantur*, Posonii, 1744 – title page
Fig. 9 – Mathias Bodó, *Jurisprudentia criminalis secundum praxim*, Posonii, 1751 – title page
Fig. 10 – Mathias Bodó, *Jurisprudentia criminalis secundum praxim*, Posonii, 1751 – ex-libris label
Fig. 11 – Mathias Bodó, *Jurisprudentia criminalis secundum praxim*, Posonii, 1751 – autograph ex-libris
Fig. 12 – Carolus, Du Fresne (Du Cange), *Illyricum vetus et novum*, Posonii, 1796 – title page
Fig. 13 – András Lehotzky, *Stemmatographia nobilium familiarum regni Hungariae*, Posonii, 1796 – ex libris label
Fig. 14 – Pedro de Ribadeneira, *Vitae fundatorum religiosorum ordinum*, Cassovia, tom. I, 1748 – title page

CYNOSURA
JURISPERITORUM,
In qua Loca
DECRETALIA,
ET
ARTICULI

Novissimarum Constitutionum
Incltyti Regni Hungariæ, usque ad
Annum 1681. Diætæ Sempronienfis inclu-
sivè; sub Titulis ordine Alphabetico
digestis, breviter
representantur.

Editio multum auctior & correctior.

LEUTSCHOVIAE,

Typi s SAMUELIS BREWER, ANNO 1687.

22 AUG. 1950

Fig. 1 – *Cynosura Jurisperitorum*, Leutschoviae, 1687, vol. I – f. de titlu (Sursa: B.C.U. Iaşi)

Fig. 2 – D. Vallemont și J.B. Bossuet, *Opusculum bipartitum Historiam Veteris Testamenti*, Tyrnaviae, 1732 – etichetă atelier de legătorie (Sursa: B.A.R. Iași)

Fig. 3 – Fr. Kazy, *Historia regni Hungariae*, Tyrnaviae, 1737 – f. de titlu (Sursa: B.C.U. Iași)

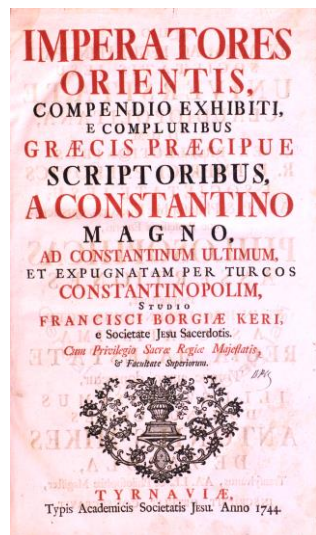

Fig. 4 – Kerus Fr. Borgia, *Imperatores orientis*, Tyrnaviae, 1744 – f. de titlu, Donația B.P. Hasdeu (Sursa: B.C.U. Iași)

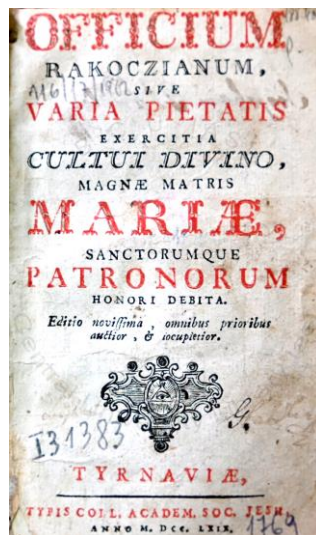

Fig. 5 – *Officium Rakocianum*, Tyrnaviae, 1769 – f. de titlu (Sursa: B.C.U. Iași)

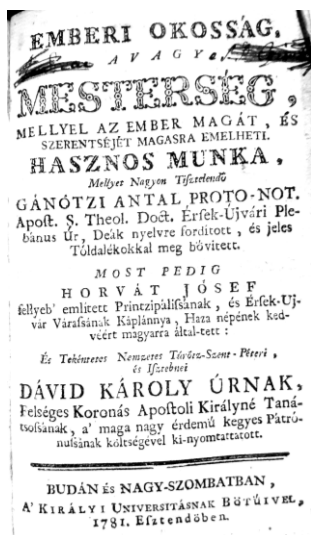

Fig. 6 – Antal Ganoczi, *Emberi okosság avagy mesterség*, Budán és Nagy-Szombatban, 1781 – f. de titlu (Sursa: B.A.R. Iași)

Fig. 7 – A. Jaszlinszky, *Institutiones logicae*, Tyrnaviae, 1755 – ex-librisuri ștampilă reunite (Sursa: B.A.R. Iași)

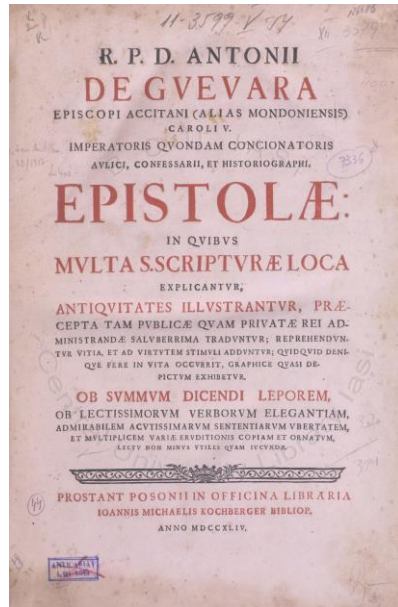

Fig. 8 – Antonio de Guevara, *Epistolae in Quibus multa S. Scripturae loca explicantur*, Posonii, 1744 – f. de titlu (Sursa: B.C.U. Iași)

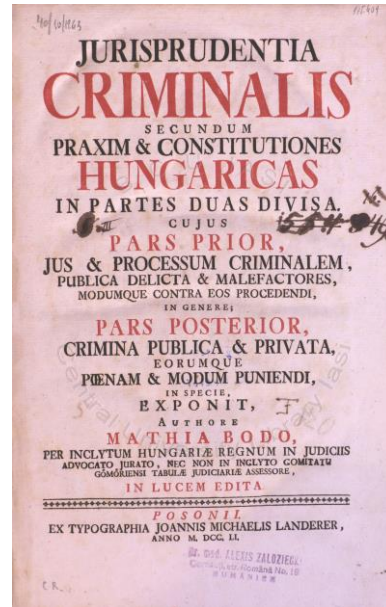

Fig. 9 – Mathias Bodó, *Jurisprudentia criminalis secundum praxim*, Posonii, 1751 – f. de titlu (Sursa: B.C.U. Iași)

Fig. 10 – Mathias Bodó, *Jurisprudentian criminalis secundum praxim*, Posonii, 1751 – ex-libris etichetă (Sursa: B.C.U. Iași)

Fig. 11 – Mathias Bodó, *Jurisprudentia criminalis secundum praxim*, Posonii, 1751 – ex-libris autograf (Sursa: B.A.R. Iași)

CAROLI DV FRESNE
DOMINI DV CANGE
ILLYRICVM
VETVS & NOVVM,
SIVE
HISTORIA
REGNORVM DALMATIAE,
CROATIAE, SLAVONIAE,
BOSNIAE, SERVIAE,
ATQVE
BVLGARIAE,
LDCVPLETISSIMIS ACCESSIONIBVS AVCTA,
ATQVE
A PRIMIS TEMPERIBVS, VSQVE AD NOSTRAM
CONTINVATA AETATEM.

POSONII,
TYPIS HÆREDVM ROYERIANORVM, ANNO MDCCCLVI.

Fig. 12 – Carolus, Du Fresne (Du Cange), *Illyricum vetus et novum*, Posonii, 1796 – f. de titlu (B.J. Iași)

Fig. 13 – András Lehotzky, *Stemmatographia nobilium familiarum regni Hungariae*, Posonii, 1796 – ex-libris etichetă (Sursa: B.A.R. Iași)

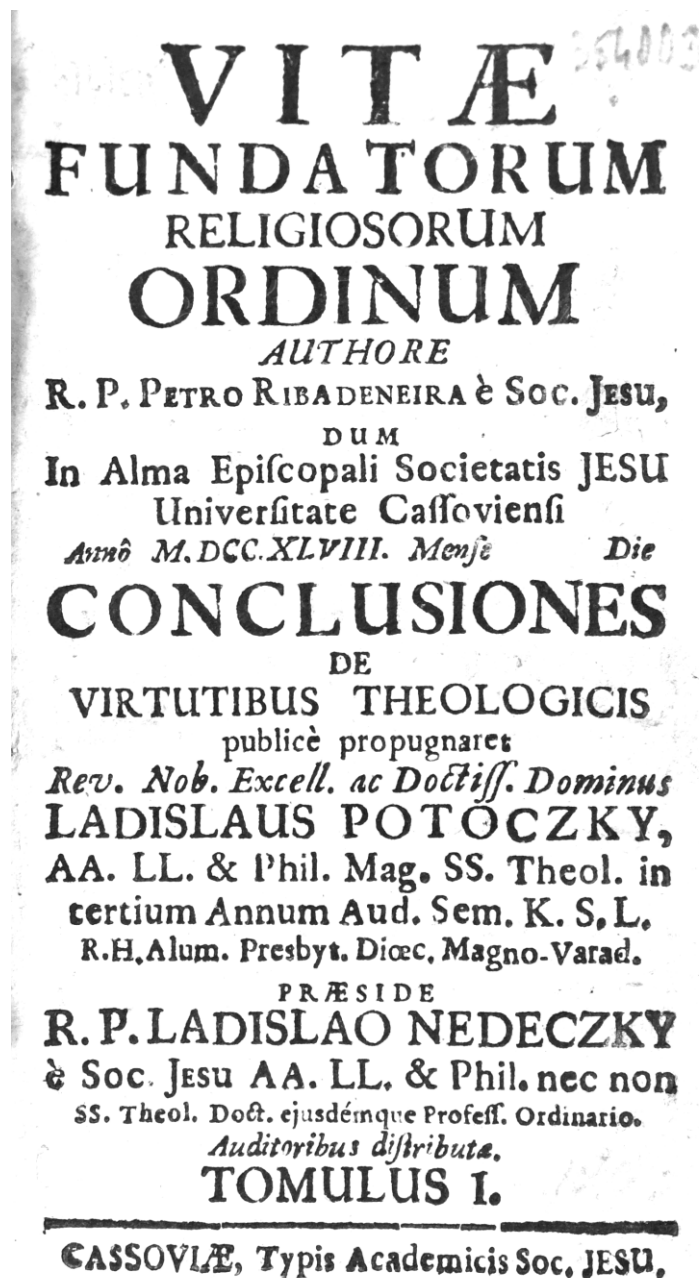

Fig. 14 – Pedro de Ribadeneira, *Vitae fundatorum religiosorum ordinum*, Cassovia, tom. I, 1748
 – f. de titlu (Sursa: B.C.U. Iași)

Abrevieri bibliografice

- Bibart, Czibula, Demșa 2006 – Lucia Bibart, Adriana Czibula, Dan Demșa (coord.), *Momente din istoria lecturii publice în municipiul și județul Arad*, 2006, online la adresa: <https://digital.bibliotecaarad.ro/files/original/de203e40c94ab048b80abd78d31b14ddf56e00c.pdf>
- Bodinger 1975 – Martin Bodinger, *Catalogul cărții rare și prețioase*, vol. II, secolul XVII, Iași, 1975
- Bodinger 1981 – Martin Bodinger, *Catalogul cărții rare și prețioase*, vol. IV, sec. XVIII, Iași, 1981
- Chaunu 1986 – Pierre Chaunu, *Civilizația Europei în secolul luminilor*, vol. I, Traducere și cuvânt înainte de Irina Mavrodin, București, 1986
- Chihăia 2017 – Lăcrămioara Chihăia, „Fondul de carte Maria Gorceakov-Sturdza în colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare «Mihai Eminescu» din Iași”, în *Magazin bibliologic*, nr. 3/4, 2017, p. 32-52
- Ciubotaru 2020 – Iulian Marcel Ciubotaru, „O incursiune printre valorile de patrimoniu ale Bibliotecii Județene «Gh. Asachi», Iași”, în *Un veac în slujba comunității Biblioteca Județeană „Gheorghe Asachi” Iași*, Iași, 2020, p. 95-112
- Danilov 2018 – Maria Danilov, *Carte și cenzură în Basarabia (1812-1917) / Books and censorship in Bessarabia (1812-1917)*, Chișinău, 2018
- Ignat, Brauștein, Mihuleac 2006 – Mariana Ignat, Iancu Brauștein, Valică Mihuleac, *Istoricul Bibliotecii Filialei Iași a Academiei Române*, Iași, 2006
- Kara 1982 – Ioan Kara, *Manuscrise și cărți rare existente în colecțiile Bibliotecii „Gheorghe Asachi”*. Catalog, Fascicula III, Iași, 1982
- Manea 2014 – Lăcrămioara Manea, „Cărți ale familiei Sturdza în colecțiile Institutului de Cercetări Eco-Muzeale «Gavrilă Simion» Tulcea”, în *Anuarul Muzeului Literaturii Române*, VII, 2014, p. 32-57
- Mârza 1976 – E. Mârza, „Vechi tipărituri din Slovacia, Cehia și Moravia în Biblioteca Muzeului Unirii din Alba Iulia (sec. XVII-XVIII)”, în *Apulum*, XIV, 1976, p. 185-208
- Mârza 1981 – Eva Mârza, „Tipărituri slovace în Biblioteca Batthyaneum din Alba Iulia (secolele XVI-XVII)”, în *Apulum*, XIX, 1981, p. 195-206
- Mârza 2021 – Eva Mârza, *Tipărituri slovace în Transilvania la Biblioteca Batthyaneum de la Alba Iulia (secolele XVI-XVIII) / Slovacikálne tlače v sedmohradskej knižnici Batthyaneum v Alba Iulii (16. – 18. storočie)*, Martin, 2021
- Mârza, Mârza 2023 – Eva Mârza, Andreea Mârza, „Studenți și absolvenți din Transilvania la Universitățile din Košice și Trnava (Slovacia), pe baza unor disertații și bibliografii (secolul al XVIII-lea)”, în *Apulum Series Historia & Patrimonium. Supplementum*, LX, 2023, p. 95-126
- Mârza 1989 – Iacob Mârza, „Mihail Tertina (1750-1808), un iluminist slovac la Oradea (1750-1808)”, în *Biblioteca și Cercetarea*, XVIII, 1989, p. 79-91
- Popescu, Papuc, Tătărucă 1989 – Nicoleta Popescu, Liviu Papuc, Radu Tătărucă, *Biblioteca Centrală Universitară «Mihai Eminescu» - Iași. Monografie*, Iași, 1989

